

Opdrachten bij Bram Degen

Stichting Herdenking Jodenvervolging Leiden, Schooljaar 2020 – 2021

Op eigen kracht. Hoe belangrijk is je identiteit?

Bram Degen (een jongen uit het Joods Weeshuis) probeerde onder deportatie uit te komen door een niet-Joodse vader op te geven waarvan hij het bestaan uit zijn duim zoog. Ter inspiratie baseerde hij zich op de naam van de vrachtwagen die hij voorbij zag rijden: Van Klaveren. Er werd navraag gedaan, en meneer van Klaveren uit Schiedam bleek een degelijke, streng gelovige huisvader te zijn die aldus geconfronteerd werd met een buitenechtelijk kind. Hij besloot echter het spelletje mee te spelen en zo redde hij het leven van Bram, die hem tot dan toe volkomen onbekend was.

Na de oorlog dachten mensen verschillend over de actie van Bram. Ga na waarom zelfs een verzetsman er niet blij mee was. En kun je alle verhalen geloven die na de oorlog worden verteld? Vorm je eigen beeld van Bram.

Je verdiept je in het verhaal van Bram aan de hand van documenten uit het gemeente-archief van Leiderdorp, artikelen in lokale krant, en publicaties van onderzoekers.

Bij deze opdracht horen drie genummerde bronnen, die in aparte bestanden worden bijgeleverd.

Lees de tekst en beantwoord de vragen. Je kunt de opdracht ook samen doen.

De buurman van het Weeshuis, meneer Stoffels, probeerde de om de kinderen die een niet-joodse vader hadden niet-joods te laten verklaren. Mensen die over een officiële G1-verklaring (afkorting van ‘Gemischt 1’; gemengd 1) beschikten werden niet gedeporteerd. Eerste stap was dat de niet-joodse vader erkende dat het kind dat de verklaring nodig had zijn kind was. De vaders om wie het ging waren ‘niet in beeld’ of hadden sinds de geboorte geen contact meer met de moeders van de kinderen. Meneer Stoffels hielp bij het opsporen van de vaders en het regelen van de G1-verklaring bij de autoriteiten. Meneer Stoffels deed ook ander verzetswerk.

In 1974 interviewden twee journalisten meneer Stoffels. Hieronder staat een stukje uit hun artikel. Je leest het verhaal zoals dhr Stoffels het heeft verteld.

Bram, die op de tuinbouwschool in Gouda studeerde, had samen met zijn moeder een niet zo bijster slimme truc uitgehaald om de G 1 verklaring te krijgen. Hun werkwijze: we laten bij een notaris een officiële akte opmaken waarin staat dat die en die mijn vader is en met zo'n akte gaan we dan een G 1 papier halen. De naam was gauw verzonnen. Op het moment dat ze daar voor gingen zitten reed er een auto voorbij met de naam Van Klaveren erop. Een uitstekende naam. Maar de woonplaats? Schiedam, bedachten ze. En de notaris maakte zijn akte op. De heer Stoffels, onbekend met deze truc, wist dat de akte onvoldoende ging achter die meneer Van Klaveren in Schiedam aan. Het bleek een trouwde man te zijn, die zo kwaad werd toen hij niet alleen door Stoffels maar ook door een ijlings ingeschakelde dominee werd lastig gevallen met vragen over een slippertje, dat hij ze bijna een flink pak slaag had gegeven. De truc van Bram en zijn moeder kwam natuurlijk uit. Bram moest met de leugens voor de dag komen. Toen Van Klaveren uit Schiedam vernam hoe de vork in de steel zat en aan hem de excuses voor de kwalijke vermoedens werden gemaakt bood deze toch aan als vader in aanmerking te willen komen. „Nu vast staat dat ik de echte vader niet ben, wil ik wel doen alsof”, zei Van Klaveren, een gebaar dat Abraham Degen het leven heeft gered. De familie Stoffels heeft ook Pieter (Daniël) de Vries en Hans Kloosterman, de zoon van een joodse prostituée uit Amsterdam, met behulp van een G 1 verklaring voor een tocht naar Polen kunnen behoeden

(Gerard Kerkvliet en Martin Uitvlugt, *Studia Rosenthaliana*, Vol. 8, No. 2 (JULY 1974), pp. 268-299)

Bram woonde sinds 1950 in Australië. Hij is niet geïnterviewd.

De zinnen uit het artikel werden in latere publicaties over het weeshuis letterlijk overgenomen.

Opdracht 1

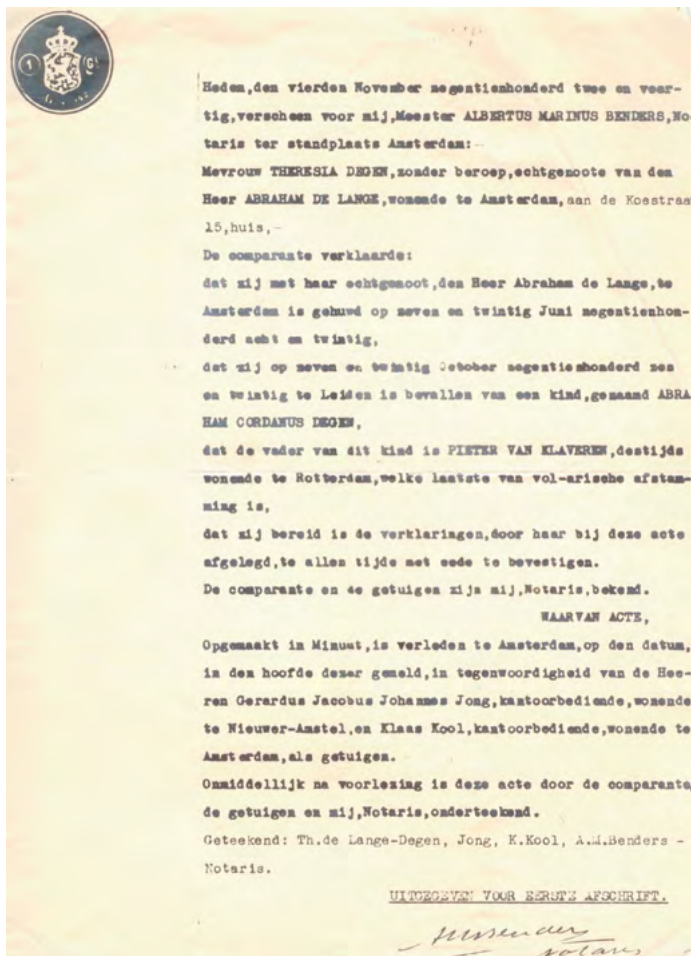
Waarom zou dhr. Stoffels de actie van Bram een domme zet vinden? Ben je het daarmee eens?

Waarom is Bram zelf niet geïnterviewd, denk je?

Wat zou een reden kunnen zijn voor zijn emigratie?

Wat vind jij van de acties van Bram?

Bekijk bron 1.

Wat is dit voor document?

Noteer de datum:

Dit document is cruciaal voor onderzoekers die zich bezig houden met Bram. Waarom?

De journalisten hebben ook Daniel de Vries geïnterviewd. Meneer Stoffels was bezig met het regelen van zijn G-1 verklaring, toen alle kinderen van het weeshuis werden gedeporteerd. Terwijl hij in Westerbork was lukte het meneer Stoffels om de verklaring alsnog te krijgen. Daniel mocht uit Westerbork vertrekken.

Over de ontruiming van het weeshuis vertelt Daniel een heel ander verhaal dan meneer Stoffels.

Om ongeveer zeven uur, reconstrueert Stoffels, zal de ontruiming zijn begonnen. De boodschap dat zij op transport gesteld werden was voor de kinderen voldoende om in paniek te raken. Hij meent zich te herinneren dat sommige kinderen, vooral de oudere jongens, woede-aanvallen kregen met wilde vlagen van destructiezin. Meubilair werd vernield, lampen kapot gegoooid en pot ten stroop op de grond vertrap. Kinderen liepen huilend of schreeuwend rond, sommige meisjes werden plotseling ongesteld, de hele kleintjes werden wakker van al dit rumoer en sloegen ook prompt aan het huilen. Stoffels: „Toen ging iedereen zich pas realiseren dat het afgelopen was”.

De herinneringen van Daniël de Vries geven een wat rustiger verloop van de inval weer. De Leidse politie beide aan, er ontstond wat zenuwachtig heen en weer gehol, maar echte grote paniek en vernielingen, daarvan kan hij niets meer terugvinden in zijn geheugen. De ontruiming geschiedde volgens hem rustig. Veel tijd kregen de kinderen niet om hun spulletjes bij elkaar te pakken, het meeste speelgoed en de boeken bleven achter, alleen sommige speeltjes waar ze erg aan gehecht waren konden ze nog net meenemen.

„Als ik geweten had wat er toen gebeurde als ik er beter op was voorbereid, kunnen wegkomen, er zaten allerlei hoeken en gaten in dat gebouw vinden. Ik had me best ergens kunnen verbergen”. zegt Daniël nu.

(Gerard Kerkvliet en Martin Uitvlugt, *Studia Rosenthaliana*, Vol. 8, No. 2 (JULY 1974), pp. 268-299)

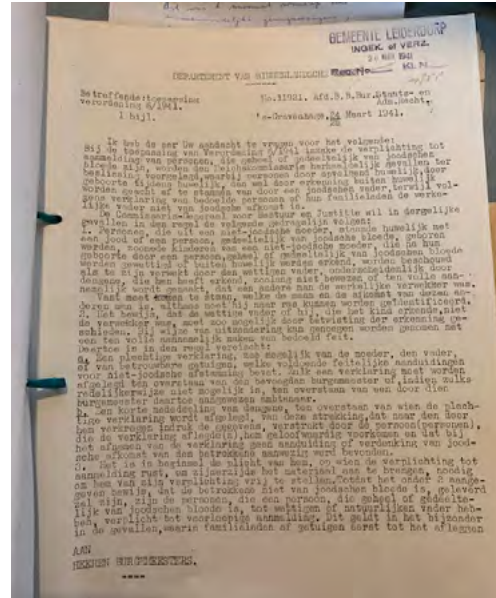
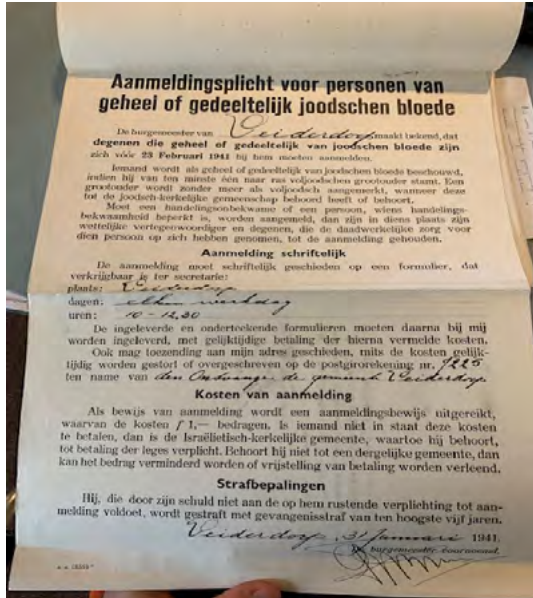
Opdracht 2

Wat valt je op in de verklaringen van Daniel de Vries en dhr. Stoffels?

Wie geloof jij? Waarom?

Opdracht 3

Bekijk bronnen 2 en 3 en beantwoord de vragen. De bronnen vind je in een apart bestand. Gebruik de vergroot-functie om de teksten beter te kunnen ontcijferen.

Bekijk bron 2.

Wat is dit voor document?

Noteer de datum:

Wanneer ben je volgens dit document van Joodsche bloede?

Joods bloed bestaat niet en een Joods ras ook niet. Waarom beweerden de nazi's dat zoiets wel bestond, denk je?

Als jouw grootouders een bepaald geloof hadden, hoor jij dan ook automatisch bij dat geloof?

Wat kost het bewijs van aanmelding? Wat vind je daarvan?

Zou jij je aanmelden? Waarom wel, waarom niet?

Bekijk bron 3. Dit is de richtlijn voor twijfelgevallen, als iemand met een joodse moeder beweert dat hij een niet-joodse vader heeft.

Bekijk de tekst in hoofdletters, helemaal bovenaan. Wie heeft deze richtlijn opgesteld?

Op welke datum is het opgesteld?

Degene die beweert dat hij of zij een niet-joodse vader heeft, moet zelf met bewijzen komen. Bekijk paragraaf 2a. Wat kon de heer van Klaveren doen om zogenaamd te bewijzen dat hij de vader van Bram was?

Bekijk paragraaf 3. Daar staat dat de persoon die beweert dat zijn of haar vader niet-joods is, zich wel moet aanmelden als jood. Hij of zij zal als jood aangemeld blijven, tot het tegendeel in de ogen van de autoriteiten overtuigend bewezen is. Waarom zou het voor meneer Stoffels zo belangrijk zijn geweest om snel met bewijzen te komen?

Het was erg moeilijk om een G1-verklaring te krijgen. De meeste aanvragen werden afgewezen. Als de aanvrager er joods uit zag werkte dat in zijn nadeel. Als je lid was van een joods kerkgenootschap kon je zo'n verklaring wel vergeten. In het Joodse Weeshuis werd er veel aandacht besteed aan het joodse geloof. De jongens en meisjes leerden alle gebruiken die bij het Jodendom horen.

Bram besluit om zijn identiteit te vervalsen, om aan vervolging te ontkomen. Stel dat jij van anderen niet mocht bestaan omdat je blond was, of christen, moslim of omdat je ouders bij een bepaalde groep hoorden. Zou jij die dingen dan willen verbergen? Waarom wel, waarom niet? Kun je redenen bedenken om je identiteit niet te verbergen?

Zoek op wat er met de moeder, en met zijn drie half broers en zijn zusjes is gebeurd
Ga naar: www.genealogs.nl. Typ de naam van zijn moeder in: Theresia Degen.
Klik op het 1e zoekresultaat. Noteer je bevindingen.

Kijk nog eens goed naar de foto van Bram. Deze portretfoto is in 1945 genomen.
Kijk je anders naar de foto, nu je weet wanneer hij is genomen? Waarom?

Kijk een tijdje rustig naar de foto en laat de blik van Bram op je inwerken. Wat zegt de blik van Bram
jou?

Wat vond je van deze opdracht? Geef de makers Tips en Tops:

Meer lezen?

Over joods zijn voor en na de oorlog:
'Nederland na de oorlog' op www.herdenkingleiden.nl

**Stichting Herdenking
Jodenvervolging Leiden**